

Відгук
офіційного опонента Агейкіної-Старченко Т.В, кандидата педагогічних наук, на дисертаційну роботу Чорної Наталі Борисівни «Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність та доцільність дисертаційного дослідження, проведеного Чорною Наталією Борисівною, зумовлена, перш за все, підвищенням вимог сучасної школи до якості підготовки учителів мистецьких спеціальностей. Оскільки у будь-якому суспільстві мистецька освіта посідає особливе місце і ніколи не втрачає свого значення, оволодіння людиною скарбами художньої культури рідного народу і всього людства є одним із найважливіших способів її соціалізації завдяки здатності впливати на формування і розвиток цілісної особистості, її духовності, творчої індивідуальності. З іншого боку – педагогічна діяльність майбутніх вчителів мистецьких спеціальностей передбачає неперервний розвиток, вдосконалення особистісних і професійних якостей, хоча не завжди відбувається. Як правило, тільки після закінчення навчання у ВНЗ педагог гостро відчуває необхідність професійного розвитку, тому ще в студентські роки необхідно озброїти майбутнього вчителя системою професійних компетентностей, які б спонукали його до постійного професійного самовдосконалення відповідно до змін, які відбуваються у соціальній-економічній, духовній та гуманітарній сфері. На цьому наголошено в основних державних документах Закон України «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, в Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти.

У зв'язку з цим виникає необхідність пошуків шляхів формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей у процесі їх фахової підготовки. З огляду на вищезазначене, дисертація Чорної Наталі Борисівни є, безумовно, своєчасною і актуальною.

Завдяки чіткому й коректному формулюванню мети, об'єкту, предмету та завдань роботи дисертаційне дослідження сплановане і виконане на належному науковому рівні.

Гіпотеза дослідження формулюється дисертанткою як припущення про те, що якість професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей до професійного саморозвитку зросте за умов:

- зміцнення мотиваційної основи професійного саморозвитку студентів мистецьких спеціальностей на засадах акмеологічних позицій;
- реалізації компетентнісного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на основі педагогічної інноватики;
- збагачення творчого потенціалу студентів у процесі залучення до мистецько-педагогічної діяльності.

Формулювання гіпотези є цілком коректним та науково виваженим.

Дисертація складається з трьох розділів «Теоретичні основи проблеми дослідження», «Моделювання процесу формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей», «Експериментальна перевірка ефективності методики реалізації педагогічних умов формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей». Цей поділ свідчить про чітку наукову логіку, сприяє всебічному розгляду і вирішенню поставленої проблеми.

У першому розділі «Теоретичні основи проблеми дослідження» здійснюється категоріально-понятійний аналіз досліджуваної проблеми, що дає можливість зосередити увагу на ключових поняттях дослідження – саморозвиток, професійний саморозвиток, готовність до професійної підготовки майбутніх вчителів мистецьких спеціальностей.

Позитивної оцінки заслуговує ґрунтовний аналіз декількох аспектів цих понять (філософського, психологічного і педагогічного) в їх історичній послідовності. Такий ретельний аналіз є підґрунтям дослідної роботи, вказує на високий науковий рівень дослідження.

Заслуговує на схвалення уважне ставлення Чорної Н.Б. до понятійно-термінологічного апарату дослідження. Так, на підставі аналізу науково-

педагогічної літератури дисертанткою визначено, що: «саморозвиток» – це процес і результат поступового вільного сходження людини до ідеалу на основі інтегрованої взаємодії соціальних і особистісних, зовнішніх і внутрішніх чинників (п.1.1); «професійний саморозвиток» (як базова складова професійної компетентності майбутнього вчителя) – безперервний, цілеспрямований процес особистісного та професійного зростання, спрямований на підвищення рівня власної професійної компетенції шляхом удосконалення професійно значущих якостей, умінь і навичок та реалізації творчих здібностей відповідно до соціальних вимог з метою досягнення значних результатів у майбутній професійній діяльності (п.1.2.); компоненти професійного саморозвитку майбутніх учителів: самопізнання, самовизначення, самоорганізація, самовиховання, самоактуалізація, самовдосконалення (п.1.2.).

Окрему увагу Наталя Борисівна приділяє методологічним підходам щодо формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей (акмеологічний, особистісно-орієнтований, системний, діяльнісний, інтегративний, компетентнісний, креативний) і вдало їх обґрунтовує. Це дозволило дисертантці вийти на принципово новий рівень осмислення багатьох педагогічних проблем, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу і визначити готовність майбутніх учителів мистецьких спеціальностей до професійного саморозвитку як професійно важливу якість особистості студента, що характеризується позитивним ставленням до мистецько-педагогічної діяльності, прагненням до постійного самотворення на засадах акмеологічних позицій, і яка формується в процесі самостійного поглиблення фахових знань, розвитку мистецьких умінь та навичок, вдосконалення педагогічної майстерності, а також реалізації особистісних можливостей і професійного творчого потенціалу (п.1.3.).

У другому розділі «Моделювання процесу формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей» на основі глибокого вивчення проблеми дисертанткою чітко представлено структурно-компонентний склад означеної готовності. Основними компонентами визнано: *мотиваційно-вольовий* (ціннісне ставлення до

майбутньої професії, спрямованість на професійний саморозвиток у педагогічній діяльності, розвиненість вольових якостей); *когнітивно-інтелектуальний* (володіння системою загально-педагогічних і мистецьких знань, інформованість про сутність, зміст професійного саморозвитку, інтелектуальний розвиток); *креативно-діяльнісний* (практична готовність до здійснення професійного саморозвитку; креативність). Відповідно структурним компонентам визначено критерії готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей, які тісно пов'язані між собою і враховують специфіку майбутньої професійної діяльності (мотиваційно-вольовий, когнітивно-інтелектуальний та креативно-діяльнісний) та їх показники. На основі теоретичного аналізу результатів діагностичних процедур з урахуванням виокремлених критеріїв і показників запропоновано три рівні сформованості готовності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей до означеної діяльності: фрагментарний (низький), репродуктивний (середній), компетентнісний (високий) (п.2.1.).

З метою з'ясування реального стану готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей дисертанткою проведено констатувальний етап експериментального дослідження, який складався з діагностичних процедур: спостереження, анкетування, інтерв'ювання, усного та письмового опитування, аналізу результатів творчої діяльності студентів, кількісного та якісного аналізу результатів експерименту, методу самооцінки (п.2.2.).

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дослідницею вперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей (зміцнення мотиваційної основи професійного саморозвитку студентів мистецьких спеціальностей на засадах акмеологічних позицій; реалізація компетентнісного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на основі педагогічної інноватики; збагачення творчого потенціалу студентів у процесі залучення до мистецько-педагогічної діяльності) та розроблено модель підготовки майбутніх учителів

мистецьких спеціальностей до означеної діяльності. Формулювання педагогічних умов відзначається конкретністю, лаконічністю і тісно пов'язане з основними методологічними підходами.

Запропонована авторська модель формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей передбачає схематичне зображення структурних компонентів спостережуваного процесу відповідно до мети, завдань, методологічних підходів, що містить критерії, показники, рівні сформованості означеної якості, а також поетапну методику реалізації педагогічних умов (п.2.3.).

Третій розділ «Експериментальна перевірка ефективності методики реалізації педагогічних умов формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей» є емпірично спрямованим, побудованим на результатах досліджень щодо перевірки ефективності методики реалізації педагогічних умов, обґрунтованих дисертанткою. Алгоритм дослідження Чорної Наталі Борисівни полягає у створенні вищезазначених педагогічних умов і запровадженні поетапної методики їх реалізації. Дисертантка детально розкриває як сутність методів, так й етапність впровадження їх у навчальний процес.

Мотиваційно-ціннісний етап насичений різноманітними методиками, використання яких сприяло формуванню ціннісного ставлення студентів до мистецько-педагогічної діяльності, поглибленню пізнавальних інтересів, закріпленню розуміння завдань навчально-виховного процесу та власного професійного становлення (метод навчальної дискусії, метод створення ситуації успіху в навчанні, метод стимулювання інтересу, прийом опори на життєвий досвід, метод пізнавальних ігор, акмеологічні завдання, тренінг професійного зростання).

Когнітивно-діяльнісний етап вирізняється застосуванням інноваційних методик та впровадженням авторського спецкурсу «Основи професійного саморозвитку майбутнього вчителя», який містить як теоретичний, так і практичний блоки. Розробка і впровадження спецкурсу, безумовно, посилює практичне значення дослідження. Незаперечна цінність спецкурсу полягає у

можливості в процесі навчання здійснити самопізнання (самопостереження, самодіагностика, самоаналіз); визначити цілі професійного саморозвитку; спроектувати індивідуальну програму; практично реалізувати і визначити нові перспективи і напрями саморозвитку майбутнього вчителя. Спецкурс готовий до використання і може бути впроваджений у системі вищої та післядипломної педагогічної освіти.

Особистісно-творчий етап передбачає застосування методів креативного навчання, спрямованих на максимальну активізацію самостійної мистецької діяльності студентів, і проектних художньо-педагогічних технологій, які вимагають від майбутнього вчителя мистецьких спеціальностей виходу на новий (творчий) рівень самосвідомості – здатності інтерпретувати, імпровізувати, фантазувати, вигадувати тощо (п.3.1).

Аналіз результатів експериментального дослідження здійснювався шляхом відстеження динаміки кожного компоненту готовності студентів до професійного саморозвитку. Результати контрольного зрізу засвідчили, що якість професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей до професійного саморозвитку зросла саме за умов зміцнення мотиваційної основи професійного саморозвитку студентів мистецьких спеціальностей на засадах акмеологічних позицій; реалізації компетентнісного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на основі педагогічної інноватики; збагачення творчого потенціалу студентів у процесі залучення до мистецько-педагогічної діяльності, що цілком підтверджує гіпотезу дослідження (п.3.2.). Одержані результати характеризуються новизною і є науково значущими.

Висновки дисертації відбивають основні наукові та практичні результати дослідження і відповідають меті роботи.

Матеріали, подані в додатках, загалом сприяють повноті сприйняття основного тексту. Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації здійснено з дотриманням вимог.

Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що мета роботи – досягнута, а завдання – вирішені. Сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для теорії і методики професійної освіти.

В той же час, у контексті наукової дискусії можна висловити ряд зауважень і побажань, які виникли в процесі опрацювання матеріалу кандидатської дисертації Чорної Наталі Борисівни:

1. У процесі розробки критеріїв і показників готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей автор, характеризуючи когнітивно-інтелектуальний критерій, визначає одним з його основних показників «обсяг знань про сутність, зміст, особливості професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей» (С.70, табл.2.1.). В контексті компетентнісного підходу, який обрала дисертантка для дослідження, доцільно було б сформулювати назву даного показника «обсяг і демонстрація знань ...».

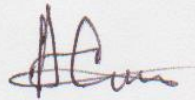
2. У висновках до I розділу (С.62) автор зазначає, що у визначенні терміну «готовність до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей» спирається на наукове обґрунтування особливостей професійної діяльності вчителів мистецьких спеціальностей та сучасні парадигми розвитку вищої педагогічної освіти. Але у самому тексті I розділу (п.1.3.) особливості професійної діяльності вчителів мистецьких дисциплін окреслені недостатньо чітко. На нашу думку, доречно було б їх описати окремо.

3. У підрозділі 1.3. «Особливості професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких спеціальностей у контексті сучасних парадигм освіти», автор обґрунтовує методологічні підходи, використовуючи сучасні парадигми освіти як методологічні орієнтири дослідження, але жодної з цих парадигм не називає. Доцільно було б, на нашу думку, зазначити освітні парадигми окремою тезою.

4. Методика реалізації педагогічних умов формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей передбачає три взаємопов'язані етапи, які дисертантка їх детально висвітлює на рівні назв, завдань і результатів, але не зосереджує увагу на внутрішній емоційній складовій процесу: які завдання викликали труднощі; що було неочікуваним; яка реакція була у студентів тощо.

Проте висловлені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо рецензованої роботи. Дисертація на тему «Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей» повністю відповідає вимогам ВАК України до кандидатських дисертацій, а її автор – **Чорна Наталія Борисівна** – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент :

Т.В. Агейкіна-Старченко
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри теорії та методики
музичного виховання
Вінницького обласного комунального
гуманітарно-педагогічного коледжу

Підпис <u>Агейкіної-Старченко Т.В.</u> засвідчую		
(підп.)		
Старший інспектор з кадрів		
<u>Агейкіна</u>	<u>Л.З. Білоус</u>	
(підп.)	(підп.)	
«04»	11	20 16 р.

